

Vzgoja v vrtcu

■ **Vesna Jarh**, dipl. vzgojiteljica predšolske vzgoje, je zaposlena v *Vrtcih občine Žalec*.

V vrtcu se otrok velikokrat prvič sreča z drugimi odraslimi in vrstniki. S tem se zanj oblikuje nov socialni sistem, katerega del postane in ki je za njegov celostni razvoj primarnega pomena. Sprejetje v vrstniško skupino oz. položaj v njej sta za vsakega otroka zelo pomembna. Družba sovrstnikov je vir naklonjenosti, sočutja, razumevanja in moralne usmeritve – kraj za eksperimentiranje ter okolje za doseganje samostojnosti in neodvisnosti od staršev. Je okolje, v katerem se oblikujejo intimni odnosi, ki so nekakšna vaja za odraslo intimnost (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

V večini primerov je obnašanje otrok v vrtcu odraz domačih razmer in vzgoje. Številne družine vzgajajo svoje otroke na način, ki je podoben pedocentristični vzgoji, to je vzgoji, ki v središče postavlja otroka, je brez omejitev in premalo upošteva druge. Taka vzgoja slabo pripravlja na socialno življenje v skupini. Otrok, ki mu nista bila privzgojena občutek pripadnosti socialni skupnosti in potreba po upoštevanju pravil skupine, se težko prilagaja drugim in svoje ravnanje težje usklajuje s skupino. Težave ima pri interakciji z drugimi otroki, saj težko deluje brez starševske pomoči. Postane bolj ali manj nedružaben, nestrpen do drugih, zamerljiv in slabovoljen. Težko si poišče družbo vrstnikov, ker ne zmore ustvarjalno sodelovati v skupini. To pa vodi v različne konflikte med otrokom in okoljem. Vedno želi biti v središču pozornosti, če ni po njegovo, pokvari igro. Trpi zaradi občutka krivice, če ni pripravljena takšna situacija, kjer bi se izkazal kot najboljši in edini (Grob in Jaschinski, 2003 v Marovič in Sinjur, 2018). Prevladujoči načini starševanja so preveč zaščitniška, avtoritarna in permissivna razvajajoča vzgoja. Taki otroci imajo v razvoju veliko težav tako na ravni odnosov, storilnosti, odgovornosti ipd.

Vzgojni dejavniki na ravni oddelka

Vzgojo otrok narekuje avtoriteta odraslih. Vzgojiteljica zaradi tega ni pomembna le kot pedagog, ki je nosilec avtoritete in procesa,

temveč tudi kot temeljni subjekt, vzorna oseba. Vodi in usmerja otrokovo delovanje, je pomemben objekt identifikacije, s katero si otrok pridobiva potrebno naklonjenost drugih in oblikuje lastno identiteto. Gogala (1975) pravi, da je vzgojitelj »najodločilnejši faktor«, saj je od njega odvisno, ali otroci z veseljem sodelujejo ter pazljivo in uspešno sprejemajo izobrazbene in vzgojne vrednote. Preko vzgojitelja otroci dobijo stik s kulturo in družbenim življenjem, on izpelje učni program, v otrocih zbujajo nove interese ter potrebo po spoznavanju novih resnic in vrednot. Da bi to lahko dosegel, mora imeti sam bogato duhovno življenje, notranjo moč, gotovost in svojstveno osebno moč, iz katere izvira avtoriteta.

Posebno vlogo pri vzpostavljanju osebne avtoritete ima pedagoški eros, ki vzpostavi stanje zaupanja in čustvene bližine. Pedagoški eros ima po Gogalovem mnenju tri oblike (Kroflič, 2000):

- osebni pedagoški eros – otroke mora imeti rad;
- stvarni pedagoški eros – rad mora imeti tisto, o čemer govori, saj se mu skoraj vedno posreči navdušiti tudi druge za neko stvar, če se sam pristno zanima zanjo;
- pedagoški eros do oblikovanja – vzgojitelju je pedagoško delo, v katerem živi, tako pri srcu, da ne more živeti brez takega načina dela.

Vzgoja v vrtcu se dosega na ravni oddelka in poteka po naslednjih poteh: kot neposredna vzgoja s predpisanimi učnimi

vsebinami, priložnostnimi učnimi vsebinami, oblikami in metodami učnega dela, disciplinskim pristopom, socialnimi odnosi in razredno klimo ter z vzgojiteljevo osebnostjo. Vzgojni program v oddelku pa je lahko zasnovan na različnih širših vzgojno-teoretskih pristopih. Kroflič in Peček Čuk (2009) mednje uvrščata naslednje usmeritve: vzgoja kot soočenje z vrednotami in oblikovanje osebne naravnosti – vrline, vzgojna moč pravične skupnosti na načelih demokratičnega dogovarjanja, oblikovanje občutka pripadnosti inkluzivni skupnosti, preventivni sistem zaščite pred konflikti, usmeritev v medsebojno pomoč in skrbne odnose itd.

Vloga vzgojitelja

Vzgojiteljevo poslanstvo je to, da vsakega otroka podpre na poti samostojnosti, svobodnega in ustvarjalnega razmišljanja, visoke samomotiviranosti, samoodgovornosti. Pomembna področja so: delo s skupino, gradnja in ohranjanje aktivnosti v odnosih s posamezniki, skrb zanje, motivacija, spodbujanje procesa učenja, življenje s pravili, spremljanje in podpora z družinskimi vezmi (stik z družino). Korake v konkretnih okoliščinah izbiramo na podlagi zastavljenega cilja. V praksi to pomeni, da z otrokom, tako preventivno kakor tudi v težavnih situacijah, vzpostavimo dialog in skozenj poskušamo odkriti otrokove nezadovoljene potrebe in mu jih pomagamo razumeti. Otroci potrebujejo njim razumljive meje, občutek varnosti in odločne vzgojitelje. Odločnost in doslednost v vrtcu vzpostavljamo preko komunikacije z otrokom, ki mora temeljiti predvsem na spoštljivem vedenju do otrokove osebnosti, na jasnih sporočilih, odločnosti in samoobvladovanju neprimernih impulzov. Bistvo vzgoje je otroka spodbujati, podpirati, voditi, mu postavljati meje (primerno upoštevajoč njegove potrebe in želje), predstaviti pravila vedenja v oddelku in na zastavljenem graditi odnos. Prava avtoriteta nam omogoča, da slišimo otrokove potrebe. Odnos vzgojitelj – otrok je določen z institucionalnimi okviri, a vzgojitelj mora poiskati tako obliko avtoritete, ki pri vzgajanju omogoči največ svobode in ne moti razvoja individuuma in njegove avtonomne morale. Paziti pa mora, da ne

Foto: BS

prekorači praga zdrave avtoritete, ki jo zamenja avtoritarnost. Hana Arendt (2006) pravi, da je avtoriteta poslušnost s svobodo, avtoritarnost pa je poslušnost brez svobode posameznika, ker njegovo dejavnost izsili tuja volja.

Moje delo temelji na dobrem poznavanju razvoja predšolskega otroka, njegovih potreb ter na svetovalnem delu s starši. Vzgojni stil, ki ga uporabljam, je vključujoč in predstavlja možnosti mojega vedenja, dejavnosti, ki jih prakticiram v svojem delovanju, in vključuje interakcije, dogovore, usklajevanje idej, postavljanje skupnih ciljev, zaželeni sta spontanost in otrokova aktivnost. Spremljam lahko posamezne faze v življenju sodobnega otroka in mnogokrat gre za otroke, ki svoj klic na pomoč kažejo z agresivnostjo (upor, odpor, neposlušnost ...), ali pa za razvijane otroke, ki želijo biti v središču pozornosti.

Vsakega otroka sprejemem takega, kot je. Vsako spremembo vedenja, vsako neobičajno vedenje obravnavam kot simptom, saj me simptomi pogosto pripeljejo do

otrokovih potreb. Prepoznavam otrokove dobre in slabe strani, mu prisluhnem in ga spoštujem. Postopno in odločno postavim osnovne meje, če jih otrok do vstopa v vrtec ni imel. Delo v skupini terja postavitev pravil, ki jih postavim skupaj z otroki. Pravila omogočajo, da se otrok uči odločanja oziroma izbire v danih situacijah in prevzemanja odgovornosti za izbrano, uči se poslušati druge (do sedaj je bil navajen ukazovati oziroma komunicirati z jokom, cepetanjem ...) in spoznava, da ni on središče, temveč da je v skupini potrebno sodelovanje. Prepoznavna svoja čustva in čustva drugih ter o njih spregovori (pove, da je jezen in da zato kriči, pa tudi, kako lahko to razreši, lažje ugotovi, zakaj je bil vrstnik med igro žalosten, ko mu je vzel igračo, kako bi se on počutil v takem položaju, prepoznati mora svoje želje in ugotoviti, kako jih uresniči brez pomoči staršev). V ospredju so dobri odnosi ter skupni dogovori in usklajevanje o načinih in pravilih delovanja z utemeljitvami. Njegov cilj je razvijanje samostojnosti in avto-

nomije ter krepitev sposobnosti delovanja in socialne odgovornosti.

Nujno je skupno delo

Vzgoja je najbolj uspešna, če se družina in vrtec uskladita glede otrokovih razvojnih potreb ter glede pričakovanj in zahtev do otroka. Kadar starši poiščejo pomoč pri vzgojitelju, pomeni, da se zavedajo težav in zaupajo vzgojiteljevemu strokovnemu znanju, s tem pa pridobimo vsi: starši, vzgojitelji in predvsem otroci.

Danes ima vedno več staršev občutek, da so pri vzgoji otrok nemočni. Počutijo se, kot da izgubljajo samozavest in trdnost. Najpomembnejše je, da si starši povrnejo starševsko moč. To pomeni, da začnejo vstopati v konflikte z otrokom, ne da bi občutili krivdo, ker delajo nekaj, kar bo v otroku vzbudilo neprijetna čustva. Premagati morajo strah, da jih otrok zaradi tega ne bo več imel rad. Otrok je odvisen od staršev, boji se ostati brez njih in njihove ljubezni (separacijski strah). To pomeni, da so starši pre-

Foto: Matej Hozjan

prosto dolžni kaj prepovedati, sem in tja kaj ukazati, kritizirati in kaznovati. Šele tako bodo lahko optimalno socializirali svojega otroka. Pomembne pa so meje, postavljene na pravih mestih. To je v današnjem času pravi izziv za vzgojo.

Moč pogovornih ur – soustvarjanje dobrih rešitev

Pogovorne ure so oblika sodelovanja s starši, ki zahteva strokovne kompetence, jasne dogovore in voljo, da slišimo in podpremo otroka in starše tam, kjer to potrebujejo, toliko, kot potrebujejo, in s tem, kar potrebujejo. Saleebey (v Čačino-

vič Vogrinčič, 2011) vidi edini način za prepoznavanje in odkrivanje lastne moči v dialogu in sodelovanju, srečanju in soočanju. Trdi, da sta dialog in sodelovanje največ, kar lahko damo človeku. Tudi Weezer in Waaldijk (v Marovič in Sinjur, 2018) poudarjata, da je delo z ljudmi vedno vmešavanje v njihovo življenje, zato zahteva odprt dialog. Da bo sodelovanje uspešno, Dale (1996) predlaga odnos, ki temelji na partnerstvu. Sledenje in doseganje zastavljenih ciljev je odvisno predvsem od tega, kako vzgojitelj vidi svojo vlogo pri delu z družino in kakšen odnos si želi vzpostaviti s člani družine, na drugi strani pa so pomembni tudi odzi-

vi družinskih članov. Zagotovo je temelj vzpostavljanja uspešnega sodelovanja zavedanje, da si starši in vzgojitelji delijo odgovornost za razvoj in socializacijo otroka ter da se v tej deljeni odgovornosti srečujejo kot enakovredni sogovorniki.

Namen sodelovanja je najti ustrezno rešitev za določen problem, poiskati najboljše strategije, pristope in starše opremiti s pedagoškimi načini, kako otroku pomagati na določenem razvojnem ali vzgojnem področju. Med pogovorom jih je dobro opremiti s potrebnimi strokovnimi informacijami in nasveti o tem, katere oblike pomoči so jim na voljo – tako postanejo dejavni in soodgovorni v procesu iskanja pomoči.

Pomemben je odnos

Otroci zagotovo niso težavni zato, ker bi to želeli. Premalokrat se vprašamo, kakšne pogoje jim nudimo, da izoblikujejo svoj vzorec obnašanja. Vsi, ki vzgajamo otroke, moramo iskati metode, pridobiti znanje, kako jih motivirati, zaznati potrebe, interese, seveda glede na njihovo trenutno razvojno sposobnost in že nakopičene težave. Le tako lahko spoznamo, kdaj in kako otrok izraža svoje potrebe, katera so njegova delujoča področja, močne točke ter kako se izogibati situacijam, ko prične z neustreznim vedenjem. V pedagoškem delu ni nič mogoče narediti brez ustreznega odnosa (Krajncan, 2016 v Marovič in Sinjur, 2018). Naši otroci potrebujejo samozavestne starše, ki se ne bojijo svoje vloge in še manj svojih otrok. ◀

Literatura

- Arendt, Hannah (2006): *Med preteklostjo in prihodnostjo*. Ljubljana: Krtina.
- Čačinovič Vogrinčič, Gabi (2011): Soustvarjanje v delovnem odnosu: izvorni delovni projekt pomoči. V Lea Šugman Bohinc (ur.): *Učenci z učnimi težavami. Izvirni delovni projekt pomoči* (str. 15–36). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Dale, Naomi (1996): *Working with families of children with special needs*. London, New York: Routledge.
- Gogala, Stanko (1975): Odnos med učiteljem in učencem. V Ljubo Krneta idr. (ur.): *Pedagogika* (str. 557–575). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kroflič, Robi (2000): Avtoriteta in pedagoški eros – temeljna koncepta Gogalove vzgojne teorije. *Sodobna pedagogika*, let. 51, št. 5, str. 56–83.
- Kroflič, Robi; Peček Čuk, Mojca (2009): *Vzgojno-teoretski pristopi pri oblikovanju vzgojnega koncepta poklicnih in strokovnih šol*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Marjanovič Umek, Ljubica; Zupančič, Maja (2004): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Rokus.
- Marovič, Mateja; Sinjur, Andreja (2018): *Večdimenzionalnost socialnopedagoških diskurzov*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.